Kirjallinen asiantuntijalausunto sivistysvaliokunnalle:
Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta
VNS 6/2025 vp

Nuorisotutkimusseura ry. kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta koskien sisäistä turvallisuutta. Kiinnitämme lausunnossa ensin huomiota selonteon yleisosioihin ja sen jälkeen lausumme tarkemmin selonteon yksittäisistä ja Nuorisotutkimusseuran asiantuntemusaloja koskevista alaluvuista.

Selonteon alussa sisäisen turvallisuuden politiikan päämääräksi asetetaan luottamuksen, oikeudenmukaisuuden ja turvallisuuden edistäminen. Tällä tavoin selonteon yleisosioissa on sisäänrakennettuna laaja turvallisuuskäsitys. Tämä on kannatettavaa ja lähestymistapa on ollut tyypillinen Suomessa ja pohjoismaissa ylipäätään.

Asetetusta päämäärästä huolimatta selonteko pitää sisällään niukasti, jos lainkaan, luottamusta tai yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta edistäviä toimenpiteitä. Esimerkiksi alueellinen segregaatio mainitaan yhtenä turvattomuutta aiheuttavana kehityskulkuna, mutta tähän liittyen ei mainita ainoatakaan tavoitetta tai toimenpidettä. Konkreettiset tavoitteet ja toimenpiteet paikantuvatkin varsin selkeästi niin sanotun kovan turvallisuuden alueelle, esimerkiksi rangaistuksiin, rajapolitiikkaan ja viranomaisten toimivaltuuksien lisäämiseen. Esitetyt tavoitteet ja toimenpiteet vaikuttavat lopulta varsin pistemäisiltä ja lähinnä yhdelle valtionhallinnon sektorille paikantuvina. Pitkäjänteinen ja strateginen kokonaisnäkemys turvallisuuspolitiikasta joko puuttuu tai se jää ääneen lausumatta.

Selonteon johdanto-osiossa nojataan monin paikoin ansiokkaasti olemassa olevaan tutkimusperustaan ja verrattain luotettavaan tietopohjaan. Tämän ohella johdanto-osiosta on löydettävissä myös väittämiä, joita voi kyseenalaistaa tai ainakaan niiden tietoperusta ei ole ilmeinen. Tällaisia väittämiä ovat esimerkiksi seuraavat:

- "Rikostutkinnan työkuorma on kasvanut." Tämä on mahdollista mutta yllättävää, jos kerran poliisin tietoon tullut rikollisuus on kauttaaltaan ennemminkin vähentynyt kuin lisääntynyt ja samaan aikaan teknologia on kehittynyt. On toki mahdollista, että rikostutkinnan aloittamisen kynnys on merkittävästi madaltunut tai sitten tutkinnan kohteena olevat rikokset ovat monimutkaistuneet. Joka tapauksessa väite kaipaisi tietoperustaa taakseen.
- ”Erityisen huolestuttavaa kehityksessä on se, että julkisilla paikoilla tehdyistä vakavista väkivaltarikoksista epäillyissä korostuivat nuoret.” Tämä tieto pitää paikkaansa, mutta tilanne on tuskin muuttunut dramaattisesti viime vuosien aikana. Nuorten rikollisuus tapahtuu tyypillisesti julkisissa tiloissa, ei niinkään yksityisissä. Kyse ei siis ole (viimeaikaisesta) kehityksestä, vaan pitkään vallinneesta tilanteesta.
- ”Myös ampuma-aseiden, räjähteiden ja teräaseiden hallussapito yleisillä paikoilla on kasvanut.” Tämäkin väite kaipaisi taakseen vahvaa näyttöä, jota ei nyt esitetä. Näytöksi ei riitä se, että asiasta on käyty keskustelua julkisuudessa. Tämänkaltaisiin väittämiin on mahdollista vedota, kun tehdään kriminaalipolitiikka tai pyritään kiristämään sitä. Siksi väitteen perusteluissa on oltava tarkkana.
- ”Nuoret tekevät väkivaltarikoksia yhä useammin ryhmissä, etukäteen järjestettyinä ja tekoihin liittyy uhrin nöyryyttämistä. Väkivaltarikoksia, kuten esimerkiksi ryöstöjä, tehdään ilman päihtymystä, mikä poikkeaa tyypillisestä aikuisten väkivallasta, johon päihtymystila liittyy usein. Rikoksia tekevät nuoret voivat ryhmäytyä tehdäkseen yhä enemmän ja vakavampia rikoksia tai jo olemassa olevat ryhmät voivat rekrytoida nuoria ja alle rikosvastuuiän olevia lapsia rikoksentekijöiksi.” Nämä väittämät esitetään johdanto-osion jälkeen luvussa 3.1, mutta tästä huolimatta on luontevaa käsitellä asia tässä yhteydessä. Tietojemme mukaan ei ole näyttöä nuorten

väkivaltarikollisuuden lisääntyneestä ryhmäperustaisuudesta. Itse asiassa tilanne on pysynyt ainakin poliisin tietoon tulleen rikollisuuden osalta hyvin stabiilina (ks. Kaakinen & Haapakangas 2023). Lisäksi Suomesta ei taida löytyä mahdollisia yksittäistapauksia lukuun ottamatta näyttöä alle 15-vuotiaiden rekrytoinnista rikollisiin tekoihin – tai systemaattisesta nuorten rekrytoinnista ylipäätään.

Luvut 3.1 ja 3.2

Luvussa 3.1 keskitytään poliisin kuvaamaan niin sanottuun ”katujengi-ilmiöön”. On syytä muistaa, että katujengien olemassaolo poliisin keskushallinnon kuvaamalla tavalla on edelleen kiistanalainen kysymys. Tähän päivään mennessä kaikki katujengitapaukset ovat kumoutuneet hovioikeusasteella. Lisäksi meneillään olevassa ”Nuorten väkivallan yhteisöulottuvuudet” -tutkimushankkeessa on tarkasteltu nuorten väkivaltaa ja näkemyksiä kolmella kaupunkialueella Oulussa, Tampereella ja Vantaalla. Vielä kesken olevan tutkimushankkeen aineistojen perusteella voi kuitenkin väittää, että katujengit eivät ole rikoksiakaan tekevien nuorten arjessa merkityksellinen ilmiö eivätkä he sellaisia tunnista. Tällä hetkellä kuitenkin tehdään ja on jo tehty lainsäädäntöä, joka perustuu olettamuksiin katujengien olemassaolosta. Nuorten väkivaltaa ja rikollisuutta tulee torjua ja ennen kaikkea ennaltaehkäistä, mutta nyt käyttöön valjastetut keinot eivät todennäköisesti ole kovin tarkoituksenmukaisia tai tunnista niitä olosuhteita, joissa nuoret arkeaan elävät.

Lisäksi luvussa on hyvä esimerkki siitä, kuinka ponnettomiksi selonteon ennaltaehkäisevät toimet jäävät. Ennaltaehkäisy kyllä mainitaan luvussa mutta se pelkistyy ”koko yhteiskunnan mukaan ottamiseen” ja ”vanhempien kasvatusvastuun” korostamiseen. Selonteossa jää konkretisoimatta se, mitkä olisivat ne valtionhallinnon toimenpiteet, jotka näitä tavoitteita tukisivat.

Selonteossa esitetään toimenpiteeksi: “Edistetään järjestäytyneen rikollisuuden ja jengirikollisuuden torjunnan lainsäädännöllisiä ja muita keinoja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategian ja toimenpideohjelman mukaisesti huomioiden muissa pohjoismaissa tehokkaiksi osoittautuneet käytännöt. Tällaisia olisivat toimivaltuus suorittaa henkilöön kohdistuvia tarkastuksia sekä muiden tarvittavien keinojen kehittäminen, joilla voidaan tehokkaasti puuttua ja estää erityisesti henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia.” Huomautamme, että tässä toimenpide-ehdotuksessa näyttää rinnastetun järjestäytynyt rikollisuus ja “katujengi-ilmiö”. On erittäin tärkeää, että nämä ilmiöt pidetään erillään toisistaan ja että nuorten ryhmissä tekemiin rikoksiin puuttuminen nähdään erityisenä kysymyksenä, jossa huomioidaan huoltomalli ja tukitoimien vahva rooli. Tämä tulee näkyä 1) ennaltaehkäisyssä, 2) poliisille annetuissa valtuuksissa, 3) rikoslaissa ja 4) vankeusrangaistuksen suorittamisessa.

Järjestäytyneen rikollisuuden ja nuorten “jengien” rinnastaminen kontrollitoimenpiteissä on omiaan sysäämään nuoret järjestäytyneen rikollisuuden piiriin. Esimerkiksi ehdotettu toimivaltuudet tarkastaa katujengiläisiksi epäiltyjä nuoria on vahvasti leimaavaa ja edistää yhteiskunnan marginaaliin ajautumista. Esimerkiksi ulkonäköön perustuva tarkastus on suuresti haitallista nuoressa iässä, jolloin yhteiskuntaluottamuksen kehitys on herkimmillään. Helsingin yliopiston jo päättynyt Pysäytetyt – Etnisen profiloinnin tilat, merkitykset ja käytännöt -hanke on tutkinut etnistä profilointia. Hankeen tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että ilmiö on hyvä tiedostaa viranomaistahojen toiminnassa ennen kuin suurempia ongelmia syntyy. Samoin nuorten vankeusrangaistukset ja sijoittaminen samoille osastoille pitkiä tuomioita suorittavien aikuisten kanssa, on omiaan luomaan siteitä näiden ryhmien välille.

Pohjoismaissa käyttöönotettuja toimintamalleja on syytä tarkastella kriittisesti, sillä tutkimus näissä maissa on osoittanut monien niistä vahingollisuuden. Esimerkkinä tästä

rikosvastuuiän laskeminen Tanskassa (Damm, A.P., Larsen, B.Ø., Nielsen, H.S. et al. 2025) ja suljettujen olosuhteiden käyttö nuorilla rikoksentekijöillä Ruotsissa (Pettersson 2016). Nuorisotutkimusseura näkee selonteossa mainitun moniammatillisuuden ja järjestöjen roolin keskeisiksi lähtökohdiksi, joilla voidaan tarttua monimuotoisiin turvallisuuskysymyksiin samoin kuin luottamuksen rakentamiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn. Tämä on erityisen tärkeä huomio, sillä ongelmien syihin ei pystytä vaikuttamaan pelkällä rikoskontrollilla, eikä kontrolli siksi ratkaise näitä ongelmia.

Luku 3.3

Johdanto-osion tapaan myös tämä luku sisältää väittämiä, jotka herättävät kysymyksiä niiden tietopohjasta. Luvussa todetaan, että ”väkivaltainen radikalisoituminen koskettaa Suomessa todennäköisesti lyhyellä aikavälillä myös yhä useammin alaikäisiä henkilöitä.” Näin voi toki olla, mutta kriittinen lukija ei tunnista tietopohjaa, johon tässä nojataan. Väittämällä voi kuitenkin perustella alaikäisiin kohdentuvia ja selonteon hengessä oletettavasti kontrolloivia toimenpiteitä, joilla voi olla myös kielteisiä ja leimaavia vaikutuksia. Lisäksi luvussa todetaan, että ”äärioikeistolaiseen terrorismiin liittyy kiinnostus räjähteisiin ja aseisiin.” Tämäkin voi toki pitää jossain määrin paikkaansa, mutta vaikuttaa siltä, että väittämä pohjautuu Suomessa ilmi tulleeseen yhteen tapaukseen. Oletettavasti hyvin monet väkivaltaisen ekstremismin muodot liittyvät tavalla tai toisella räjähteisiin ja aseisiin.

Luku 3.5

On tärkeä tunnistaa ja pyrkiä torjumaan haitallista informaatiovaikuttamista sekä mis- ja disinformaatiota. Keskeisin keino tässäkin lienee löydettävissä, ei niinkään torjunnasta, vaan ennaltaehkäisystä. Valtiovallan näkökulmasta olennaisinta olisi luotettavan viranomaisviestinnän varmistaminen sekä journalistisiin periaatteisiin nojaavan median resurssien ja infrastruktuurien varmistaminen. Lisäksi koulutusjärjestelmän kautta on tärkeä edistää lasten ja nuorten monimedialukutaitoja. On totta, että varsinkin monet nuoret saavat tietonsa sosiaalisen median kautta, mutta näistä kanavista seurataan runsaasti myös isojen uutistalojen tuottamia sisältöjä.

Nykymuodossaan luku keskittyy enemmän Suomen ulkopuolelta tulevien, oletettavasti lähinnä Venäjän, vaikuttamispyrkimysten torjumiseen, kuin pitkäjänteisempään ja Suomen perinteisiä vahvuuksia ylläpitäviin sekä vahvistaviin toimiin. Informaatiovaikuttamisessa ei ole kyse vain rajojen ulkopuolelta tulevista uhkista, vaan paljolti myös Suomen sisäisistä kysymyksistä. Tämä ulottuvuus jää varsin vähäiselle huomiolle selonteossa. Lisäksi erityisesti nuorten ikäluokkien näkökulmasta olisi syytä tuoda esille keinoja kansainvälisten digitaalisen median yhtiöiden informaatiovaikuttamispyrkimysten torjumiseen. Nuoret ikäluokat ovat lisäksi verrattain monikielisiä, mikä tarkoittaa sitä, että myös luotettavan monikielisen informaation saavutettavuus olisi syytä pyrkiä turvaamaan. Tällä tavoin on mahdollista ehkäistä esimerkiksi nyt keskeiseksi uhkaksi nähtyä Venäjän valtion informaatiovaikuttamista.

Huomioita liittyen huumerikollisuuteen ja huumausainepolitiikkaan

Selonteon sivulla 6 todetaan, että “[h]uumausaineiden käyttö on Suomessa pitkällä aikavälillä lisääntynyt ja aineiden kirjo laajentunut. Myös alle 25-vuotiaiden nuorten huumekuolemat ovat kasvaneet viime vuosina hälyttävästi”. Pidämme tätä tärkeänä huomiona. Aihetta ei kuitenkaan muutoin selonteossa käsitellä. Suomessa huumekuolemat koskettavat alle 25-vuotiaita suhteellisesti enemmän kuin muissa Euroopan maissa ja tästäkin syystä on erikoista, että ongelmaan ei etsitä vaikuttamisen keinoja tai pohdita huumausainepolitiikan linjauksen seurauksia. Nostamme tähän liittyen ajankohtaisen keskustelun, joka on syytä ottaa selonteossa huomioon:

- Selonteossa ei mainita Alfa-pvp:n kaltaisista muuntohuumeista mitään, vaikka sen osalta on erityisesti pääkaupunkiseudulla nähty suurta kasvua ja se on katukaupassa osin syrjäyttänyt perinteisemmän stimulanttihuumeen amfetamiinin. Alfa-pvp:n huomiotta jättäminen on sikäli kiinnostavaa, kun esimerkiksi fentanyyli mainitaan, vaikka sen käyttö on huomattavasti marginaalisempi ilmiö kuin muut opiaatit kuten buprenorfiini.
- Alfa-pvp:n lisääntynyt käyttö on vahvistanut päihdealan ammattilaisten ja -järjestöjen näkemystä haittoja vähentävästä huumausainepolitiikan vahvistamista. Varsinkin nuorten päihteidenkäyttäjien ja huumausainekuolemien ennalta ehkäisyn näkökulmasta olisi tärkeää nopeuttaa korvaushoitoon pääsyä. Suomessa ei ole tällä hetkellä tarjolla stimulanttikorvaushoitoa. Tätä mahdollisuutta on tutkittava, voisiko se toimia stimulanttiriippuvaisten hoitoon.
- Huumekuolemien määrään liittyy erityisesti se, että Suomessa on verrattain yleistä eri päihteiden sekakäyttö, joka osaltaan lisää riskiä huumekuolemaan. Tästäkin syystä on perusteltua tutkia valvottujen käyttöhuoneiden vaikutusta. Lainsäädännöllisesti olisi tärkeää tarkastella käytön rangaistavuuden luopumista, jotta käyttöhuoneiden pilottikokeilua voitaisiin mahdollistaa. Käyttöhuoneiden pilottikokeilun avulla saadaan tietoa sen toimivuudesta, erityisesti päihteidenkäyttäjien hoitoon ohjautumisen toimivuudesta.

Lopuksi

Kuten totesimme lausunnon alussa, turvallisuusselonteon päämääräksi asetettu luottamuksen, oikeudenmukaisuuden ja turvallisuuden edistäminen heijastaa laajaa turvallisuuskäsitystä. Toimet, joita selonteossa esitetään ovat kuitenkin pistemäisiä ja kohdentuvat käytännössä tiettyjen ryhmien tiukempaan kontrolliin. Tämä kapea linja vastaa länsimaista punitiivista eli rangaistuskeskeistä kehitystä, jolle löytyy vain vähän, jos lainkaan, perusteluja rikollisuuden kehityksestä. Kontrollin kääntöpuoli on sen erilaisia ongelmia tai ongelmiksi luokiteltuja ilmiöitä kärjistävä vaikutus. Sen sijaan kontrollitoimien kyky ehkäistä ongelmia on hyvin rajallinen. Niiden sijaan olisi syytä korostaa moniammatillista ennaltaehkäisevää työtä ja laajasti yhdenvertaisuutta edistävien yhteiskunnan rakenteiden tukemista.

Helsingissä 15.10.2025

Nuorisotutkimusseura ry.
erikoistutkija Antti Kivijärvi, tutkijatohtori Malin Fransberg, tutkijatohtori Helena Huhta ja tutkijatohtori Arseniy Svynarenko

Lähteet:

Damm, A.P., Larsen, B.Ø., Nielsen, H.S. et al. (2025) Lowering the Minimum Age of Criminal Responsibility: Consequences for Juvenile Crime. *J Quant Criminol* 41, 495–521 (2025). https://doi.org/10.1007/s10940-025-09604-y

Haapakangas, K. & Kaakinen, M. (2023) *Mitä tuoreimmat tilastot kertovat nuorten välivaltarikollisuudesta?* Tieto & trendit, asiantuntija-artikkelit ja ajankohtaisblogit. Helsinki: Tilastokeskus.

Pettersson, T. (2016) *Young Offenders and Open Custody*. Routledge.